

2.4.2.2

КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ

2.5.1.1

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
международной научно-практической конференции

**«ЮЖНАЯ И ЦЕНТРАЛЬНАЯ АЗИЯ: ИСТОРИЧЕСКИЕ,
ПОЛИТИЧЕСКИЕ, СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ
И КУЛЬТУРНЫЕ ВОПРОСЫ СОТРУДНИЧЕСТВА»**,

посвященной 80-летию КазНУ им. аль-Фараби и
20-летию отделения индологии и туркологии

Алматы, 17-18 апреля 2014 года

- 36) Majeed G. Nomads of Central Asia from Pre-History to Ist BC. // Studies in Central Asia. Ed. by G. Majeed, M. Afzal Mir. Srinagar: Crown Printing Press, 1997.
- 37) Raychaudhuri H. Political History of Ancient India. From the Accession of Parikshit to the Extinction of the Gupta Dynasty. Delhi: Oxford University Press, 1996.
- 38) Неру Дж. Открытие Индии. М.: Издательство иностранной литературы, 1955.
- 39) Успенская Е.Н. Раджпуты: рыцари средневековой Индии. СПб.: Евразия, 2000.
2. Махабхарата. Книга Вторая. Сабхапарва или Книша о Собрании. Перевод с санскрита и комментарии В.И.КАЛЬЯНОВА. Научно-издательский центр «ЛАДОМИР». М. 1992.
3. А.М.Мандельштам. Материалы к историко-географическому обзору Памира и припамирских областей (с древнейших времен до X в. н.э.). — Труды АН Таджикской ССР. Т.3, 1957. Б.А.Латвийский. Древние кочевники «Крыши мира». М., 1972. По мнению ряда исследователей, пребывание саков отразилось на лингвистической карте Памира А.Л.Грюнберг, И.М.Стеблин-Каменский. Ваханский язык. М., 1976).
- К.Йеттмар считает, что наскальные рисунки в районе Гильгита, имеющие аналогии в памятниках скифского звериного стиля, были оставлены саками на пути их продвижения через эти районы (K.Jettmar. Rock-Carvings and Stray Finds in the Mountains of North Pakistan. Archaeology before Excavation. — SAA. 1977).
4. Н.Я.Бичурин. Собрание сведений о народах, обитавших в Средней Азии в древние времена. Т.2. М.—Л., 1950.
5. W.W.Tarn. The Greeks in Bactria and India, с. 494–502; G.Marshall. Taxila. Vol. 1. Ox., 1951, с. 15; А.К.Narain. The Indo-Greeks, с. 255.
6. The Cambridge History of India. Vol. 1. Cambridge, 1922, с. 570.
7. J.E. van Lohuizen de Leeuw. «The Scythian Period».
8. The Age of Imperial Unity, с. 125–127; S.Chattopadhyaya. The Śakas in India. 2 ed. Santiniketan, 1967, с. 30–31.
9. Подробнее см.: S.Chattopadhyaya. The Śakas in India, с. 38–40.
10. В.М.Массон, В.А.Ромодин. История Афганистана. Т.1. М., 1964, с. 145. Э.Ламотт принимает даты: 90–53 гг. до н.э. (É.Lamotte. Histoire du bouddhisme indien. Louvain, 1958, с. 5).
11. А.К.Narain. The Indo-Greeks, с. 146.
12. Н.Раичаудхури. Political History of Ancient India. Calcutta, 1953, с. 414.
13. Википедия. Сатрапы. [Электронный ресурс]. // URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B0%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%8F>
14. W.W.Tarn. The Greeks in Bactria and India, с. 347.
15. Г. М. Бонгард-Левин, Г. Ф. Ильин. Индия в древности. М., «Наука», 1985. — 758 с.
16. The Age of Imperial Unity. Bombay, 1960, с. 121; W.W.Tarn. The Greeks in Bactria and India, с. 320–321; P.Daffinà. L'immigrazione del Śaka nella Drangiana. Roma, 1967.
17. Становление государства. Алматы. 2011. [Электронный ресурс] // Сайт города Астаны [Офиц. сайт]. URL: <http://astana-kz.info/kz/1/ist.php?p=19> (дата обращения: 16.03.2014).
18. B.N.Mukherjee. Mathurā and its Society. The Śaka-Pahlava Phase. Calcutta, 1981.
19. É.Lamotte. Histoire du bouddhisme indien.
20. А.М.Симонетта. A New Essay on the Indo-Greeks, the Śakas and the Pahlavas.
21. В. И. Абаев. Осетинский язык и фольклор. М., I, 1949.
22. А. Акишев. Искусство и мифология саков. Алматы. Наука. 1984.- 176 с.

ОСМАНТАНУДЫҢ ЗЕРТТЕЛУ ТАРИХЫНАН

Әбелдаев Ж.Ә., Сулейменова Д.

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан, Алматы қ.

Zhenis_almaty@mail.ru

dinara_best1@mail.ru

В данной статье рассматривается история развития османистики, как одна из важнейшей направлений тюркологии в России.

History of development of osmanistics (Ottoman science) is examined in this article, as one of major direction of turcologist in Russia.

Түйін сөздер: османтану, түркітану, Осман империясы, Ресей патшылығы, Азия музейі, шығыстану, шығыс тілдері кафедрасы.

Түркітану ғылымының дамуында Анадолы түріктерінің тарихы өте маңызды, өйткені Османтану ғылымының қалыптасуы Патшалық Ресей мен Осман империясы арасындағы саяси байланыстар негізінде қалыптасты. Сондықтан XIX ғасырдың басында-ақ жаңадан құрылған орыс ориенталистикасы Шығыс елдері ішінде ең алғаш Осман империясын зерттеуден бастады. Оның да өзіндік себептері бар: біріншіден, Осман империясы мен Патшалық Ресей арасында қалыпты мәдени сауда байланысы орнықты, екіншіден, әскери және саяси бәсекелестіктің нышаны байқалды. Осы факторлар Патшалық Ресейдің оңтүстігіндегі көршілесі Осман империясының қоғамдық өмірін, мәдениеті мен тарихын зерттеу қажеттілігін тудырды. Сөйтіп, Осман империясының әл-ауқатын, әскери күшін анықтау мақсатында көптеген дипломатиялық байланыстар орнатты.

Осман империясын ғылыми тұрғыда ең алғаш зерттеген орыс тарихшысы Юсип (Юлиан) Иванович Сенковский болды. Поляк отбасынан шыққан Юсип - Виленск университетін бітірген. Виленск университетінде жас Юсип шығыс әдебиетін оқумен айналысады, сондай-ақ, Польша тарихы туралы мағлұматтарды қамтитын түрік және араб еңбектерін жинастыруға қызыға кіріседі. 1819 жылдың өзінде-ақ Сенковский Мураджи Доссон еңбегіне сүйене отырып өзінің мақаласын жарыққа шығарды. Бұл мақала Осман империясының діні мен ішкі саясатына арналған еді. Жарияланған мақаланың негізінде Сенковский өзін жас османтанушы ретінде таныта білді. Сөйтіп, осы жылы Виленск университетінің қаржыландыруымен Юсип өзінің жинаған білімін тереңдету мақсатында Польша жайлы мағлұматтарды қамтитын түрік және араб тілдерінде жазылған шығармалармен танысу үшін Шығыс елдеріне аттанды. Алайда Сенковскийдің Стамбұлда Осман империясының орыс елшісі Г.А.Строгановпен кездесуі оның ғылыми мансабын өзгертті. Себебі, 1820 жылы Ю.И.Сенковский Строгановтың Константинопольдық миссиясының тыңшысы ретінде танылған еді. Шығыстан оралған жас Юсип Санкт-Петербургте шет тілдері ісінің аудармашысы болып тағайындалды. Стамбұлға жасаған саяхатынан өзге Ю.Сенковский - Ливан, Дамаск, Александрия және Каир қалаларында болып, араб тілін зерттеумен айналысқан. Соның арқасында Сенковский араб және осман тілдерін жетік меңгерген. 1822 жылы Азия музейінің директоры, академик Френнің тағайындалуымен Ю.И.Сенковский Санкт-Петербург университетінің профессоры атанады. Бұл университетте Юсип Шығыс елдеріне саяхат жасап келген ең алғашқы профессор болды. Сенковский университетте араб тілі, араб әдебиеті және осман тілінен дәріс берді. Осылайша, ол өзі жетік білген осман тілі негізінде екі томдық «Сборник из турецких историков касательно польской истории» атты еңбектің авторы болды. Бұл еңбегінің жарыққа шығуына Саад-ад-дин, Рашид эфенди, Васыф эфенди деген авторлардың тарихи еңбектері тарихи хроникаларға негіз болды. Кейін 1842 жылы Ю.И.Сенковский Осман мемлекетінің қайраткері Ресми Ахмед эфендидің 1768-1774 жылдардағы орыс-түрік соғысына арналған еңбегін орыс тіліне нақты әрі көркем тілмен аударып шықты. Бұл шығарма Ресейлік османтану ғылымының ең алғашқы ғылыми еңбегі болып саналады [1].

Шығыстанушы-османист Ю.И.Сенковский «Карманная книга для русских воинов в турецких походах» атты еңбегімен де таныла бастады. Бұл еңбектің бірінші бөлімінің өзі екі тараудан тұрды: «Розговоры российско-турецкие» және «Словарь российско-турецких употребительных слов». Бұл сөздік Ресейдегі ең алғашқы 4 мыңнан астам сөз қамтыған орысша-түрікше сөздік болды. Ал екінші бөлім түрік тілінің грамматикасына арналды [2].

XIX ғасырдың 20 жылдарынан басталған Ю.И.Сенковскийдің әдеби өмірі мен Петербург университетінде дәріс беруі кезеңі оның османтану ғылымына арналған көптеген еңбектердің жариялауына кедергі болғанын айта кету керек. Алайда, осының өзінде, Ю.И.Сенковский нағыз ориенталист ретінде көптеген ғалымдардың сынына ұшырап отырған. Ю.Сенковский өзінің Шығысқа жасаған саяхатын Н.В.Кукольниктің 1835 жылы жарық көрген «Роксолана» атты драмасына жазған рецензиясында былай дейді: «Шығысты танып білудегі ең алғашқы жол - ол Шығысты барынша ұзақ саяхаттау, өйткені саяхаттау жалпы шолу кезінде бейнені дәлме-дәл жеткізетін құрал. Екінші жол, ол сол елдің өз тілінде жазылған кітаптарын түйсініп оқу, сонда ғана сол елдің ішкі түсінігі мен логикасын, дүниетанымын, мінез-құлқын терең сезіне аласыз. Ең соңғы әрі ең тамаша құрал, саяхаттап жүріп кітап оқу, сонда ғана сыртқы әрі ішкі көріністі көріп, сезе аласыз. Шығыс ол-айғақты, Шығыс ол-өнегелі деген екен» [3].

Юсип Иванович Сенковский өз кезеңінде Шығыс жаңалықтарынан хабардар болып отырған. 1831-1841 жылдар аралығында Осман империясында жарияланып тұрған «Monetiour Ottoman» деп аталатын газетін ұдайы оқи жүріп, Шығыста болып жатқан оқиғалармен танысып, саралап отырған. Осылайша, біз Сенковскийді алғашқы османтанушы-ғалым, осман тарихы мен осман тілін жетік меңгеруші, алғаш рет жоғарғы оқу жүйесіне түрік тілі дәрісін енгізуші ретінде танылды. Оның

ғылыми еңбектері мен атқарған қызметтері көптеген ғалымдарды болашақ шығыстанушы-османист болуға ынталандырды.

XIX ғасырдың 30-40 жылдары Санкт-Петербург университеті философия факультетінің тарих және филология бөлімінде осман тілі дәрісі оқытылғанмен университет бітірушілері арасында түркітану ғылымына қызығушылық танытушылардың саны көп болмады. Дегенмен 50-жылдары Санкт-Петербург университетінің ғалымдары аз да болса біраз еңбектердің авторлары атанды. Олардың арасында В.В.Григорьевтің түріктің тарихи шығармаларының аудармасы мен А.О.Мухлинскийдің түрік тілін оқытуға арналған әдістемелік құралдар бар. А.О.Мухлинский 1839-1845 және 1849-1866 жылдар аралығында Санкт-Петербург университетінің түрік тілі кафедрасының меңгерушісі қызметін атқарып, осман тілі мен әдебиетінен дәріске кіреді. Сонымен қоса, Осман империясының құрылуынан бастап, султан Әбдулмәжиттің басқаруына дейінгі кезең туралы дәріс оқыған.

Сондай-ақ, 30-40 жылдары түрік тілі Қазан университетінде де оқытыла бастайды. 1826 жылдан 1849 жылға дейін дәрісті Казем-Бек оқыған. Ол 1839 жылы Қазанда басылып шыққан түрікше-татарша грамматикалық еңбектің авторы.

Одан кейін түрік тілі кафедрасының меңгерушілігіне Березин тағайындалған еді. Березин өзінің дәрісінде студенттермен бірге түріктің белгілі әдеби шығармаларынан үзінділер аударып отырған. Соның ішінде Еуропалық ориенталистерді қатты қызықтырған Махмуд Асадтың Янычар корпусының (Үеніңегі Ordusu) жойылуына арналған «Ус-ю зафер» деп аталатын еңбегін аса көп қолданған. Өкінішке орай 1854 жылы Жоғарғы сенаттың жарлығымен Санкт-Петербург университетіндегі түрік тілі дәрісінің сапасын арттыру керек деген сылтаумен Қазан университетіндегі түрік тілі кафедрасы жабылған еді.

1811 жылдан бастап Мәскеу университетінде Шығыс тілдері кафедрасы ашылады, дегенмен бастапқы кезде онда түрік тілі дәрісі оқытылмады.

XIX ғасырдың 20 жылдарынан бастап түрік тілі курсы Мәскеудегі Лазарев училищесінде (немесе Лазарев гимназиясы) оқытыла бастайды, алайда ол тек факультативтік негізде жүзеге асты.

XIX ғасырдың алғашқы жартысына дейін Ғылым Академиясы мен Жоғарғы Білім Ордалары осман тілі мен осман тарихына білікті ғалымдарды дайындай алмады. Дегенмен де бұл кезең арнаулы әдебиеттерге толы болды. Осман империясының географиясы, этнографиясы, экономикасы, айрықша әскери күші сипатталған көптеген еңбектер жарық көре бастады. Бұл еңбектердің авторлары шығыстанушы-османистер болмаса да, Осман державасының басқару жүйесі мен қоғамдық өмірін жетік білетін әртүрлі сала мамандары еді. Бұл еңбектердің көбі XIX ғасырдың алғашқы жартысында орыстың Генералдық штабының соғыс жайлы барлық мәліметтерді жинақтау мақсатында атқарған жұмыстарының нәтижесінде жарыққа шыққан болатын. Осы кезеңде Осман империясының әскери күші зерттеліп, баяндалған ең ірі ғылыми аманаттың иегері Генералдық штабтың офицері әрі тамаша геодезист - М.П.Вронченко болды. Ол Дерптск университетінің түлегі еді.

1833 жылы шілде айында Ресей мен Осман империясы арасында «Ункяр Искелеси» атты келісімге қол қойылғаннан кейін Кіші Азияны барынша зерттеуге қолайлы мүмкіндіктер туды. Сол жылдың қазан айында М.П. Вронченко Смирна қаласындағы орыс генералдық консулдығының хатшысы болып тағайындалады. М.П.Вронченкаға Кіші Азияда зерттеу жұмысын жүргізу тапсырылды. 1834-1836 жылдар аралығында М.Вронченко Осман Империясының Азиялық бөлігіне саяхат жасап, нәтижесінде «Обозрение Малой Азии в нынешнем ее состоянии» атты кітабын жарыққа шығарды [4]. Бұл кітапта Осман мемлекетінің шаруашылық өмірі сипатталып, халық санағы жүргізілгендігі туралы ақпар беріледі, сауда-саттық деңгейі сарапталып, Кіші Азиядағы атақты ежелгі ескерткіштерге сипаттама беріледі. М.П.Вронченконың аталмыш еңбегі Ресейдің османтану ғылымында маңызды қадам болды. Осман империясының кішіазиялық бөлігіндегі саяси жағдай мен әлеуметтік-экономикалық дамудың зерттелуінде жас османтанушылар үшін керемет дереккөз ретінде бағаланды.

XIX ғасырдың I жартысында Осман империясы Патшалық Ресейдің сыртқы саясатының негізгі бағытына айналған-ды, сондықтан Осман империясын зерттеп, болашақ османтанушыларды дайындау мақсаты XX ғасырдың алғашқы жартысында да барынша орындалып, нәтижелі болды. Оның себебі ресейлік ғалымдардың Таяу Шығысқа деген қызығушылығының артуы, соның ішінде Осман империясын жан-жақты зерттеу әлдеқайда тиімді бағыт еді.

Бұл зерттеулерде Петербург университетінің көрнекті ғалымдары көп жұмыс атқарды. В.А.Максимов және Н.Н.Мартинович секілді шығыстанушылар түрік тілінің диалектологиясын зерттеуден бастады. В.А.Максимов Кіші Азияның орталық және батыс бөлігіндегі түрік диалектілеріне жүргізілген зерттеулердің көшбасында тұрды. Сонымен қоса, В.А.Максимов османдық

тардың ауыздан - ауызға жетіп, халық арасында көп айтылып жүрген батырлық және лиро-эпостық жырларының фонетикасына, морфологиясына және лексикасына талдау жасай отырып, осы еңбекті жарыққа шығарды. Еңбек жарияланғаннан кейін ол туралы Еуропалық шығыстанушылар орынды сын айтып, еңбектің құндылығын жоғары бағалады, тіпті олардың да қызығушылығын оятты. Олар да түрік диалектологиясы мәселелерімен айналыса бастады, соның ішінде әсіресе венгр ғалымдары көп үлес қосты. Осылайша түрік диалектологиясына қатысты еңбектердің бір шоғыры ХХ ғасырдың алғашқы жартысында жарияланды. Бұл еңбектер Ресейдегі алғашқы түрік фольклорына арналған ғылыми зерттеулер еді. Осы уақытта дейін орыс ғалымдары османдықтардың қоғамдық өміріне, оның тіліне көп көңіл бөлген болса, ендігі жерде түріктердің фольклорына һәм әдебиетіне кеңінен тоқтала бастады. Н.Н.Мартинович кішіазиялық түріктердің диалектілерін зерттеу мақсатында ол жаққа саяхат шегіп, османдықтардың халық әңгімелерін қағаз бетіне түсіреді, кейін оны кітап етіп жарыққа шығарады.

Түрік фольклорының зерттелуі мен құнды ғылыми еңбектердің пайда болуында ерекше орын алатын ғалым, орыс түркітанушысы, академик В.А.Гордлевский (1876-1956) деуге болады. Ол ЛИВЯ университетінің түлегі. В.А.Гордлевский бірнеше рет Түркияға саяхат жасаған. Ауыздан-ауызға тараған халық поэзиясы үлгілері мен қиссалардың, мақал-мәтелдердің, жаңылтпаштардың үлкен жинағын жасады. В.А.Гордлевский жан-жақты болуының арқасында Түркияны кешенді зерттеуге ден қойды. Оның еңбектерінің ішіндегі ең құндысы түрік тілі мен әдебиетіне арналған зерттеулері деуге болады. Кіші Азияға қоныс тепкен Селжұқтардың тарихын зерттеп, орта ғасырдан бастап ХХ ғасырға дейінгі Осман империясының этнографиясы мен тарихы жайлы құнды еңбектердің жазылуына өз септігін тигізді. В.А.Гордлевскийдің атқарған жұмыстары мен жинаған құнды жәдігерлері османтану ғылымындағы ең маңызды мәдени мұра болып қала бермек.

Түркия тарихы мен оның әдебиетін зерттеген ғалымның бірі - Петербург университетінің түлегі, шығыстанушы В.Д.Смирнов (1846-1922) болды. В.Д.Смирнов революцияға дейінгі Петербургте етегін кең жайып, дамып келе жатқан османтануды одан әрі жалғастыра түсті. В.А.Гордлевский секілді В.Д.Смирнов та орыс шығыстанушылар мектебін бітірген. Ғалым А.Н.Самойлович Смирновты Ресейдегі ең мықты түркітанушы - османист деп бағалаған. 1873-1922 жылдар аралығында В.Д.Смирнов түрік тілі мен әдебиеті және Түркия тарихынан дәріс оқыған. Ол бірнеше рет Түркияға барып қайтады. Түрік жазбалары мен түрік әдебиетінің мықты білгірі болуының арқасында Еуропалық жазба қорларында зерттеу жүргізген. Университетте дәріс оқи жүріп, В.Д.Смирнов Петербург кітапханасында араб, парсы және түрік қолжазбаларына сараптама жасаған. Осылайша академик Дорн секілді Смирнов та түркітану ғылымындағы түрік қолжазбаларына ғылыми сипаттама берген санаулы ғалымдардың біріне айналады.

В.Д.Смирновтың еңбектерінің басым көпшілігі ортағасырлық түрік әдебиетіне арналған. Осы салада тынбай еңбек ете жүріп, ол өзінің көлемді әрі қызықты "Түрік-осман әдебиеті тарихы" атты зерттеуін жариялады. Ол кезде мұндай еңбекке тең келер еңбек Ресейден де, Еуропадан да табылуы неғайбыл еді. Сондай-ақ, ол, түрік филологиясына арналған көптеген мақалалардың да авторы болды.

В.Д.Смирновтың түрік тарихы мен әдебиетіне деген қызығушылығы барған сайын арта түсті. Соның жемісі ретінде ол екі ірі зерттеуін аяқтады. Оның алғашқысы, магистрлік диссертациясы еді. Бұл зерттеу жұмысында Смирнов ХVII ғасырдағы Түркия тарихын түбегейлі зерттеуге ден қойған. Ал екіншісі, докторлық диссертациясы болатын. Ол Қырым хандығының Осман империясы құрамына ену тарихына арналды. Бұл еңбектің екеуі де Ресей османтану ғылымының дамуына сүбелі үлес қосты. Сондай-ақ, негізгі ірі зерттеулердің бірі ретінде ХVII ғасырдың ортасындағы түрік шенеунігі Кочубей Гемюрджинскийдің шығармасына талдау жасауы еді. Бұл монографиясында ортағасырлық Осман империясының тарихы жан-жақты зерттелген. В.Д.Смирнов бұл зерттеу жұмысы арқылы ресейлік ғалымдардың османдықтар туралы туындаған барлық сұрақтарына жауап бергендей болды.

Осындай іргелі зерттеулерден кейін осман тілі мен әдебиетіне арналған еңбектер аз да болса жарыққа шығып отырды. ХIХ ғасырдың екінші жартысы мен ХХ ғасырдың басында түрік-осман әдебиеті атты хрестоматиялар шыға бастады. Осы кезде ғалым Еглички Мәскеуде «Түрік тілінің грамматикасы» атты оқу құралын жариялады. Алғашқы түрікше-орысша сөздіктер жарыққа шықты. Мұндай сөздікті жасап шыққандардың бірі - Лазарь Эммануилович Лазарев (1812-1884) болды. 1842 жылы Тифлистегі гимназияны бітіргеннен кейін Лазарев институтқа түрік, татар және парсы тілдері бойынша дәріс оқуға шақырылған. 1862 жылы «Разбор поэмы Махмуда Физули Лейли-Меджнун» деген тақырыпта магистрлік диссертация қорғайды. Л.Э.Лазарев османтану тарихында «Турецко-татарско-русский словарь наречий османского, крымского, кавказского с приложением краткой

грамматики», «Сравнительная хрестоматия турецкого языка, наречий османлы и азербайджана» атты еңбектерімен танылды [5].

Осылайша, Ресейде XIX ғасыр мен XX ғасырдың басына дейін Осман империясының тарихы, тілі, әдебиеті және мәдениетіне арналған зерттеулер бірінен соң бірі шығып жатты. Бұл еңбектердің шығуының бірден бір себебі, ресейлік ғалымдардың Шығысқа деген үлкен қызығушылық танытуы деуге болады, әсіресе Осман империясының әскери күш-қуатының сырын ұғу мәселесі алғашқы кезекте тұрды. Осман мемлекетінің құрамындағы көптеген өзге ұлт өкілдерінің өмірі, олардың бостандық үшін күресі деген желеу орыс саясаткерлерінің басты мақсатына айналғандай.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. История отечественного востоковедения, I том. – Алматы, 1995
2. История отечественного востоковедения, II том. – Алматы, 1995
3. http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_biography
4. Қайдаров Ә.Т., Оразов М. Түркітануға кіріспе. Алматы, 2004.
5. www.turkacadem.kz

АВТОТРАНСПОРТНЫЙ КОРИДОР ЗАПАДНАЯ ЕВРОПА - ЗАПАДНЫЙ КИТАЙ: ПО СЛЕДАМ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

Арзыкулов Аманжан Азкенович

старший преподаватель кафедры китаеведения КазНУ им.аль-Фараби

e-mail: ajkenamanjol@mail.ru

Шаймерденова Гульвира

магистрант I курса кафедры китаеведения КазНУ им.аль-Фараби

e-mail: unknown2704@gmail.com

Аннотация: Развитая логистическая система стала одной из составляющих растущей сплоченности регионов. Великий шелковый путь на протяжении многих веков являлся примером удачного развития экономики между регионами. В статье авторы рассматривают проблемы возрождения этих путей и связей.

Ключевые слова: Великий Шелковый путь, Западный Китай, логистика, транспортный коридор.

Түйіндемe: Дамыған логистикалық жүйе артып келе жатқан аймақтардың жақындасуының құрамдас бөліктерінің бірі. Ұлы Жібек жолы ғасырлар бойы аймақтар арасындағы экономиканың сәтті дамуының жарқын мысалы болып келді. Мақалада авторлар осы жолдар мен байланыстарды қайта қалпына келтіру мәселелерін қарастырады.

Кілт сөздер: Ұлы Жібек жолы, Батыс Қытай, логистика, көлік дәлізі.

Summary: The developed logistic system became one of regions making to growing unity. The great silk way throughout many centuries was an example of successful development of economy between regions. In article authors consider problems of revival of these ways and communications.

Keywords: Great Silk way, Western China, logistics, transport corridor.

«География сделала нас соседями. История сделала нас друзьями. Экономика сделала нас партнерами. Необходимость сделала нас союзниками». Эта фраза принадлежит президенту Кеннеди, высказавшемуся по поводу отношений США и Канады. Данное изречение в полной мере характеризует ситуацию в отношениях Китай – Казахстан – Россия.[1] Ни одну из ныне существующих стран не обошли интеграционные процессы. Пусть это международные организации или таможенные союзы, государства объединяются ради развития экономики, культуры, политических отношений в регионах, и в целом мире.

Одной из основ экономики любой страны является развитая система логистики. Совершенствование экономики без укрепления транспортных систем и сопутствующей инфраструктуры в современных условиях немислима, тем более, если это регион, связывающий Восток и Запад. Одним из таких примеров является Великий шелковый путь, служивший мостом между Европой и Азией многие столетия, тем не менее, не утратившего своего значения по сей день.